

A „SZEMÉLYTELEN SZERKEZETEK” PROBLEMATIKÁJA NÉHÁNY FRANCIA GRAMMATIKÁBAN

ALBERTNÉ BASCH ÉVA

0. Ennek a cikknek az a célja, hogy bemutassa: milyen megközelítésben (felfogásban, szemléletmóddal, terminológiával stb.) tárgyalja a „személytelenség” problematikáját néhány francia grammatika.

0.1. A „személytelenség” (*impersonnalité*) elnevezést egyfajta gyűjtőfogalomként fogom használni mindazon jelenségek összefoglaló neveként, amelyeket a különböző leíró nyelvtanok „személytelen igék” (*verbes impersonnelles*), illetve „személytelen szerkezetek” (*constructions impersonnelles*) elnevezések alatt tárgyalnak, sokszor — mint majd látni fogjuk, főleg az ún. „hagyományos” leíró grammatikák esetében — nem is téve éles különbséget a kettő között.

0.2. A címben jelzett „grammatika” szó nem annyira egyes konkrét leíró nyelvtanokat takar, mint inkább „megközelítést”, szemléletmódot. Ennek fő oka az, hogy míg az ún. „hagyományos” leíró nyelvtanok — minden sokszínűségük ellenére — bizonyosfajta hasonlóságot mutatnak (ld. később), addig a strukturalista, főleg pedig a generatív-transzformációs grammatikák sokszor homlokegyenest eltérő megközelítésmódot alkalmaznak, terminológiájuk, eljárásaik nemegyszer egymással éles ellentétben állnak. Egy ilyen rövid terjedelmű cikk célja nem is lehet az, hogy technikai eljárások, módszerek leírását tűzze ki maga elé, hiszen ezek a témában járatos szakemberek előtt jórészt ismert problémák, a francia szintaxisban járatlan olvasónak pedig nem mondanak szinte semmit. Ezért választottam azt a megoldást, hogy a „személytelenség” problematikáján keresztül — azt mintegy „ürügyként” felhasználva — megpróbáljak valamiféle ismertetést adni az egyes „grammatikák” személytelenség-képéről, feltételezve annak a mondásnak az igazságát, amely szerint az egyes *rész*-problémák tárgyalási módja, megközelítése, terminológiája stb. bizonyos fokig képet adhat az *egészről* is.

0.3. Ilyenformán ez a cikk négy nagyobb részből áll. Az elsőben az ún. „hagyományos” vagy „klasszikus” grammatika megközelítését mutatom be az ebben a műfajban valóban klasszikusnak számító GRÉVISSE-mű, a *Le bon usage* alapján (GRÉVISSE 1969). A második részben a korai strukturalista felfogást ismertetem egy többszerzős, de Franciaországban még ma is használatos és számos új kiadást megért grammatika alapján (GLFC 1964). A harmadik részben a transzformációs megközelítést kísérlem meg szemléltetni két, kimondottan ezzel a témával foglalkozó francia szerző egy-egy cikke alapján (GAATONE 1970, MARTIN 1970). Végül a zárórészben — egyfajta kitekintés gyanánt — a „személytelenség” problematikáját összefoglalva a kutatás lehetséges irányait és a megoldandó — grammatika-elméleti, sőt általános tudományelméleti problémákra irányuló további kutatásokat írom le, tézis-szerűen. Ezek kifejtésére egy hosszabb lélegzetű tanulmányban fogok sort keríteni.

0.4. Ez a cikk nem elsősorban a francia nyelvben járatos, a francia nyelv szintaxisát ismerő, azzal foglalkozó szakembereknek készül. Ezért a példákat az

ilyenkor szokásos módon szó szerinti fordításban is megadom, a tárgyalt problémákat igyekezvén úgy kifejtetni, hogy minden, a szintaxis általános problémái iránt érdeklődő olvasónak „mondjon” valamit.

1.0. A francia személytelenség alapproblémáját a következő két példamondattal szemléltethetjük:

1. *Il arrive un train.*
[Érkezik egy vonat.]
2. *Il pleut.*
[Esik.]

Az *il* a francia nyelvben az egyes szám harmadik személyű, hímnemű személyes névmás, amelynek — az esetek nagy részében — konkrét referense van. Az (1.) és (2.) példamondat esetében azonban az *il* névmás pusztán formai elem, nem utal a valóság egyetlen elemére sem. Az 1. mondat tényleges alanya — a francia alapszórendtől eltérően — a mondat végén helyezkedik el, mintha az ige közvetlen tárgya lenne. Visszaállítva az eredeti — SVO — szórendet a következő ún. „alapmondatot” kapjuk:

3. *Un train arrive.*
[Egy vonat érkezik.]

Az első és a harmadik mondat összehasonlítása után az alábbi leírást adhatjuk arról, hogyan alakítható egy ún. „személyes alapmondattal” személytelenné: a mondat elejére kerül az *il* névmás, ezt követi az egyes szám harmadik személyben ragozott ige, majd a főnév.¹

A második példamondat „személyesség” alakítása azonban nem vezet eredményre, mivel az időjárási jelenséget kifejező igéknek a francia nyelvben nincs tényleges alanyuk; az ilyen igék kizárólag személytelen mondatokban szerepelhetnek, pl.: *il neige* [havazik], *il gèle* [fagy], *il tonne* [dörög], stb.²

E két példamondat vizsgálata alapján célszerűnek látszik a személytelenség (legalább) két típusának elkülönítése: a) a személytelen *szervezeteké*, amelyeknek van megfelelő személyes (alap)mondattuk, és b) a személytelen igéké (kifejezéseké), amelyeknek nincs személyes (alap)mondattuk.

1.1. A következőkben a francia személytelenség néhány tárgyalási módját mutatom be. A legismertebb francia hagyományos grammatika, a *Le bon usage* több helyen is foglalkozik a kérdéssel: a „Mondat” c. fejezetben az „Alany” címszónál, a „Névmás” és az „Ige” c. fejezetekben. Ennek alapján úgy tűnik, a szerző maga sem tudja egyértelműen eldönteni, hová tartozik a probléma. A fent említett első két fejezetben definíciót sem ad a személytelenségről, erre csak az „Ige” c. témakörben kerül sor: „Azok a személytelen igék³, amelyek egyes szám harmadik személyben használatosak anélkül, hogy bármilyen kapcsolatuk lenne egy meghatározott alany-nyal.” Ugyanebben a fejezetben szerepel az ún. „tulajdonképpen” személytelen igék meghatározása is: a szerző ilyen igéknek tekinti azokat az igéket, amelyek csak infinitívusban és egyes szám 3. személyben szerepelhetnek (azaz nincs más ragozott alakjuk); ezek az igék — a *falloir* [kell] kivételével — természeti jelenségeket fejeznek ki. Ezeket az igéket tehát nem pusztán formai, hanem szemantikai szempont alapján sorolja egy csoportba a szerző. Ugyanennek a paragrafusnak a folytatása: „az előzőekben bemutatott igék közé sorolható a *faire* [csinál] ige is, amely egy melléknévvel együtt jellemezheti az időjárást vagy jelezheti bizonyos⁴ dolgok különböző körülményeit.” Az itt felsorolt példákat *il fait chaud/froid* [meleg/hideg van], *il fait du*

soleil [süt a nap], *il fait du vent* [fúj a szél], stb. azonban olyan mondat követi, mely nem illik a természeti jelenségeket kifejező igék sorába: *il fait cher vivre dans cette ville* [drága az élet ebben a városban]. E mondat két ok miatt sem sorolható ebbe a fejezetbe: sem a szerző által meghatározott formai szempontnak nem felel meg (a *faire* [csinál] ige az egyes és többes szám mindhárom személyében ragozható), sem a szemantikai szempontnak nem felel meg (nem természeti jelenséget fejez ki).

1.2. E példa vizsgálata alapján témánkkal kapcsolatban a következőket mondhatjuk el a hagyományos grammatikáról:

1. a személytelenség kérdéskörét nem tudja *egyetlen* szempont alapján besorolni;
2. mindvégig személytelen *igékről* beszél, személytelen *szervezetek*⁵ létének lehetősége fel sem merül;
3. keveri a vizsgálati szempontokat⁶;
4. a probléma tárgyalásánál megáll a *taxonómikus* szakasznál; nem tudja megfelelően csoportosítani (osztályozni) az összegyűjtött nyelvi jelenségeket, továbbá nem tud olyan definíciót vagy szabályt adni, amely az illető jelenségek körére *kizárólagos* módon érvényes volna, végül nem tud pontos, tételes listát adni a megfelelő jelenségekre⁷;
5. megfogalmazásai gyakran homályosak, nem explicitek (pl.: „tulajdonképeni” személytelen igék, lelki folyamatok stb.), így ezek többféle értelmezésre adnak lehetőséget;
6. az a tény, hogy a megadott definíciók alól gyakran sok a kivétel, két ok miatt lehetséges: vagy helytelen a definíció, vagy egy másik problémáról van szó;
7. helyenként igen nagy hangsúlyt kap a diakrónia, noha a *Le bon usage* szinkron nyelvi leírásnak készült.

Mindezek alapján a következőket mondhatjuk a hagyományos grammatika általános problémamegközelítési módjáról: nem rendszerként, hanem felületi jelenségek halmazaként kezeli a nyelvet, csupán a *parole* szintű jelenséget mutatja be, figyelmen kívül hagyva a „mélyben” meghúzódó univerzális rendszert: a *langue*-ot. RADICS KATALIN megfogalmazása szerint: ha mindez nem így lenne, akkor ez nem hagyományos grammatika⁸ lenne (RADICS, 1975).

2.0. A személytelenség tárgyalásában figyelemreméltó szemléletváltozás tapasztalható a korai strukturalista grammatikában: a kérdést csak a szintaxisnál tárgyalja, sőt kimondja, hogy *szervezeteknek*⁹ tekinti a jelenséget.

Ez a grammatika világos, egyértelmű, a formai és szemantikai szempontot *egyidejűleg* szem előtt tartó definícióval vezeti be a személytelenség problémáját. Ezután — főként formai szempont alapján — 2 szerkezettypust különít el, s e megkülönböztetés kritériumát annyira explicit módon fejtí ki, hogy szükségtelen sok nyelvi példát felsorolni.

Az *il* névmásról nemcsak azt közli, hogy nem valódi alany, hanem egy struktúraanalízis segítségével be is bizonyítja ezt.

A szintaxis témakörben külön elemzi az ún. „présentatif”¹⁰ szervezeteket, leírja ezek használatát, valamint megadja ezek *disztribúcióját*.

2.1. E rövid bemutatás alapján a következő pontokban foglalhatók össze a korai strukturalista grammatika jellemzői:

1. összefogottan, explicit módon tárgyalja a személytelenséget (egyetlen fejezetben);
2. a jelenséget a *szintaxis* szinthez utalja;

3. világosan különbséget tesz személytelen *igék* és személytelen *szervezetek* között;
4. pontos, explicit definíciókat ad;
5. noha alkalmanként ebben a grammatikában is előfordulnak nem egyértelmű, homályos kitételek, pl.: „bizonyos alkalmakkor”, stb., körülírásainak, definícióinak tömörsége miatt szükségtelen nagy számú nyelvi példát bemutatni arról a jelenségről, amelyre a szabály vonatkozik.

3.0. A továbbiakban a transzformációs megközelítési módról lesz szó, két, ki-mondottan ezzel a témával foglalkozó cikk alapján (GAATONE, 1970, MARTIN, 1970). GAATONE cikkének címe: *La transformation impersonnelle en français* jelzi a megkö-zelítési módban bekövetkezett szemléletváltozást.

A szerző definícióval kezdi cikkét: „Minden olyan személytelen mondat, amely nem lexikalizálódott, egy nem személytelen mondat deriváltjának tekinthető, ahol a deriváció egy transzformációs szabály segítségével történik. Tehát az

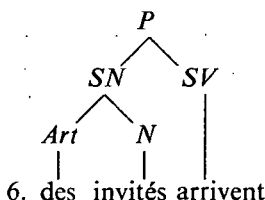
4. *Il s' était dévêlôppé une panique mystérieuse.*
[Titokzatos pánik keletkezett.]

mondat az

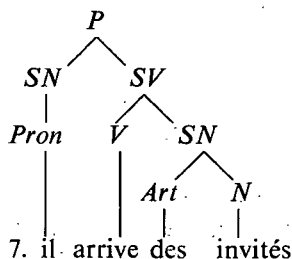
5. *Une panique mystérieuse s' était dévêlôppée.*

alapmondat deriváltjának tekinthető. A szerző a két szintagma: az ún. alanyi főnévi szintagma és az igei szintagma sorrendjének felcserélésében jelöli meg a két mon-datot összekötő transzformáció lényegét, valamint megjegyzi, hogy a transzformáció jelentésbeli változást nem okozott.

GAATONE ezután ágrajzon is bemutatja egy személyes és az ebből derivált sze-mélytelen mondat szerkezetbeli különbségét:

6. des invités arrivent

7. il arrive des invités

A szerző a (7.) példamondatnál figyelemreméltó jelenségre mutat rá: az

7. *Il arrive des invités.*
[Vendégek érkeznek.]

és az

8. *Il accueille des invités.*
[Ő fogadja a vendégeket.]

mondatok között sem formai, sem szintagmatikus (ágrajzbeli) különbség nincsen. Ugyanakkor a francia beszélő számára nyilvánvaló, hogy a (7.) mondat személytelen, a (8.) mondat pedig személyes, tehát itt az *il* névmásnak konkrét referense van. A szerző ezután ezt a különbséget igyekszik kimutatni szintaktikai eszközök segít-ségével.

Első próbálkozásként az *en* határozói névmással helyettesíti be a *des invités* főnévi csoportot a következő mondatokban:

9. *Il attend des invités. Il en attend.*
[Vendégeket vár.]
10. *Il arrive des invités. Il en arrive.*
[Vendégek érkeznek.]

Mínthogy ez a behelyettesítés nem vezetett eredményre, a szerző ezúttal a *des invités* főnévi csoport *les* [azokat] névmással történő behelyettesítését javasolja. Az eredmény:

11. *Il accueille des invités. Il les accueille.*
[Ő vendégeket fogad.] [Ő azokat fogadja.]
12. *Il arrive des invités. *Il les arrive.*
[Vendégek érkeznek.] [*Ő azokat érkezik.]

A (12.) mondat agrammatikus lett, tehát pusztán szintaktikai eszközök alkalmazásával kimutatható, hogy a (11.) és (12.) mondat között valóban különbség van.¹¹

A cikk utolsó részében a szerző kísérletet tesz a személytelenség megjelenési formáinak tipizálására, majd leírja, mely esetekben *kötelező* a személytelen mondat használata, illetve ha a személyes és személytelen mondatok közötti *fakultatív*¹² választásról van szó, akkor milyen stilisztikai különbség van a két mondat között.

3.1. A másik említett cikk (R. MARTIN, 1970) azon feltételek bemutatását tűzi ki célul, amelyek szükségesek a személytelen transzformáció létrejöttéhez, valamint a személytelen mondat szerepét mutatja be a francia nyelvhasználatban.

Martin három személytelen mondatípust különít el:

13. *Il passe un train toutes les heures.*
[Minden órában megy egy vonat.]
14. *Il importe qu' il reprenne confiance.*
[Fontos, hogy visszaszerezze a bizalmat.]
15. *Il pleuvra demain.*
[Holnap esni fog.]

MARTIN mindhárom személytelen mondatot transzformáció eredményének tekinti, és mindhárom személyes mondat személytelenné alakításának folyamatát a következő leírásban foglalja össze:

$SN \times SV \times (\times X) \rightarrow il \times SV \times SN (\times X)$,

ahol *X* a lehetséges körülményhatározói szintagma. MARTIN tehát a személytelenség három típusát *ugyanazon* átalakítás (transzformációs folyamat) eredményének tekinti (azaz a nominális és a verbális szintagma felcserélődik, s a mondat elejére az *il* formai elem kerül), s a három típus különbségét abban látja, hogy a (13.) mondatnál fakultatív, a (14.) mondatnál kötelező, a (15.) mondatnál pedig törlő transzformációról van szó: ez utóbbinál ugyanis a nominális szintagma zéróra korlátozódik, mivel a verbális szintagma inkompatibilis az ágens vagy páciens gondolatával.

MARTIN a továbbiakban a személytelen mondatokban szereplő igék szemantikáját vizsgálja, s megállapítja, hogy a személytelen mondatba azok az igék léphetnek be, amelyek „bekövetkezést, létezést és nemlétezést fejeznek ki”. E megállapítását olyan személytelen mondatok bemutatásával próbálja bizonyítani, amelyekben kifejezetten bekövetkezést: *survenir* [bekövetkezik], létezést: *exister* [létezik] és nemlé-

tezést: *mourir* [meghal] jelentő igék szerepelnek. Az ezek után következő mondat azonban erősen vitatható:

16. *Il dormait un chat dans un coin de la pièce.*
[Egy macska aludt a helyiség sarkában.]

A *dormir* [alszik] ugyan nem kifejezetten létezést jelentő ige — írja MARTIN —, de közvetve létezést fejez ki, hiszen aki alszik, az létezik is. Ez az érvelés ugyan meglehetősen kifogásolható, hiszen túlságosan sok igére lehetne vonatkoztatni, de talán mégis elfogadható lenne, ha MARTIN — mintegy önmagának ellentmondva — nem jelölné agrammatikusnak a következő mondatot:

17. **Il dégelait la plupart des rivières.*
[A folyók nagy része felolvadt.]

MARTIN szerint a *dégeler* [felolvad] ige személytelen mondatba való belépése azért eredményez agrammatikus mondatot, mert sem bekövetkezést, sem létezést, sem nemlétezést nem jelent. A (16.) példamondat létjogosultságát indokló érvelés ismeretében nyilvánvaló, hogy ez a magyarázat elfogadhatatlan, hiszen amelyik folyó felolvad, az létezik is.

3.2. A korai transzformációs megközelítési módot tárgyaló két cikk összefoglalásaként a következőket mondhatjuk el:

1. a szerzők számára egyértelmű, hogy a személytelenség elsősorban a szintaxis területéhez tartozik;
2. mivel a személytelen mondatot mindkeftén egy személyes alapmondat derivációjának tekintik, a transzformációs grammatika keretei között tárgyalják a problémát;
3. GAATONE egzakt módon, szintaktikai érveléssel mutatja ki a két, szintaktikai szerkezetét, disztribúcióját tekintve egyforma mondat különbségét;
4. MARTIN felismeri az információ-hordozás, téma-réma jelentőségét a személytelen mondatok létjogosultságának vizsgálatakor;
5. MARTIN megpróbál szemantikai kritériumokat adni a személytelen mondatban előforduló igéknek, s e kísérlet implicit, nem szándékolt eredményének tekinthető, hogy egyértelművé válik, mennyire nehéz *egzakt* szemantikai kritériumokat találni (nemcsak) a személytelenség tárgyalásához.

4.0. A cikk utolsó része arra a kérdésre igyekszik választ keresni, hogy milyen jellegű kutatások szükségesek a francia személytelenség problémájának megoldásához.

- 4.1. NICOLE RIVIÈRE (1979) három, ezzel kapcsolatos alaproblémát jelöl meg:
1. annak az alapsémának a tisztázatlansága, amelyből a többi séma levezethető¹³;
  2. a tranzitivitás fogalma;
  3. a passzív mondatokkal kapcsolatos problémák.¹⁴

Bizonyos — elvileg lehetséges, de ténylegesen nem létező (illetve agrammatikus) — mondatok arra engednek következtetni, hogy az előfeltevések és az új információt hordozó elemek szerepének vizsgálatára lenne szükség. Erre mutat a következő példa:

- Le train arrive.*
[A vonat érkezik.]
**Il arrive le train.*¹⁵

Az eddigiek során látható volt, hogy a témakör tárgyalásához szükséges, de nem elégséges egy kidolgozott szintaxis. A következő példa arra mutat rá, hogy az igék szemantikájának, tranzitivitásának, esetleg aspektusának alaposabb ismeretére is szükség van:

az *Un train arrive.*

mondat átalakítható személytelenné

Il arrive un train.

Az

Un train roule.
[Egy vonat gördül.]

mondat személytelenné alakítása grammatikalitás szempontjából bizonytalan értékű mondatot eredményez: az anyanyelvi beszélők egy része elfogadja, más része elutasítja az így kapott

?Il roule un train.

mondatot.

A harmadik mondat

Il fume un train.
[Füstöl egy vonat.]

személytelenné alakítása egyértelműen agrammatikus mondatot eredményez:

*Il fume un train.

Az eddig tapasztaltak alapján úgy látszott, csak az intranszitiv igék léphetnek be személytelen mondatokba. Ez utóbbi példa azonban azt mutatja, hogy az intranszitiv igék csoportján belül léteznek bizonyos finomabb, valószínűleg szemantikai természetű szelekciós szabályok, amelyeket az anyanyelvi beszélő pontosan tud alkalmazni, ezek explicitté tételéhez azonban szemantikai vizsgálatokat kell folytatni.

A következő mondatpár az állítás-tagadás személytelen formában való előfordulására példa:

Il ne clignote aucun feu dans la ville.
[Egyetlen közlekedési lámpa sem ég a városban.]
*Il clignote un feu dans la ville.
[Egy közlekedési lámpa ég a városban.]

Tehát a tagadó személytelen mondat létezik, de ennek állító párja nem (illetve agrammatikus). Ennek alapján arra gondolhatunk, hogy logikai természetű vizsgálatok is szükségesek.

4.2. A személytelenség problémájának tisztázásához — az előbb felsoroltakon kívül — szükségesnek tűnik a téma-réma-fókusz alaposabb megismerése¹⁶, valamint olyan, performancia-szintű tényezők mélyebb feltárása, mint a szövet jellege, stílusa, a kommunikáció körülményei, a jól- és rosszulformáltság kritériuma stb. Ezen tényezők elemzése azonban már meghaladná egy ilyen, bemutató jellegű cikk kereteit.

MEGJEGYZÉSEK

1. Ennél a pontnál felmerülhet az a kérdés, mi a különbség egy személyes és egy abból átalakított személytelen mondat között: az ilyen mondatpároknál nem szemantikai, hanem stilisztikai, hangsúlybeli, nyelvhasználati különbségek vannak.
2. A személytelenség jelenségét a magyar nyelvben keresve nemcsak az tapasztalható, hogy az (1.) példamondatnak nincs magyar megfelelője, hanem az is, hogy a magyar időjárási kifejezésekben, bizonyos esetekben, szerepelhet alany: *az eső esik, az ég dörög*, stb.
3. A definíció csak *igékről* szól, a szerző tehát figyelmen kívül hagyja a francia nyelvben egyébként gyakran használt *szervezeteket*.
4. E grammatika gyakran előforduló szóhasználata: bizonyos, néhány, olykor stb., ami arra utal, hogy a szerző sem meghatározni, sem összefoglalni nem tudja, milyen jelenségekről van szó, de még pontosan felsorolni sem képes a konkrét eseteket.
5. Azokon a helyeken, ahol egy személytelen mondat egyértelműen visszavezethető egy személyes mondatra, a szerző olyan személytelen (használatú) igékről ír, amelyeknek valamiféle kiegészítőjük van: ezeknél az eseteknél sem szerepel a *szervezet* (construction) szó.
6. Ez nemcsak abban nyilvánul meg, hogy a probléma több fejezetben is megjelenik, hanem — főként — abban, hogy *egyetlen* fejezetben, implicit módon kerül elő olykor 3—4 szempont is.
7. Ha már a 4. pontban felsorolt első két követelménynek nem tud eleget tenni, legalább ennek kellene megfelelnie.
8. Napjainkban is jelennek meg hagyományos nyelvtanok, a *Le bon usage* újabb kötetei is napvilágot látnak, de ezek *szemlélete* mit sem változott az első kiadás óta.
9. A problémát a szintaxison belül a „*La phrase à construction impersonnelle*” címszó alatt tárgyalja.
10. Ezek: *il est, il y a, c' est, voici, voilà*.
11. A különbség abból adódik, hogy az *accueillir* ige tárgyas, az *arriver* ige pedig tárgyatlan, tehát az első esetben a *des invités* tárgya, míg a második esetben nem tárgya az igéknek, s így — ebben az esetben — nem is helyettesíthető be a *les* névmással.
12. Itt tehát van lehetőség választásra, de nincs jelentésbeli különbség a két mondat között.
13. Kérdés, hogy valóban levezethető-e *egyetlen* alapsémából a többi.
14. A generatív grammatika ugyanolyan kapcsolatot tételez fel egy személyes és annak adekvát személytelen mondat között, mint egy aktív és passzív mondat között. Nem biztos, hogy egy személyes és személytelen mondatpárnak mindig közös mély szerkezete van, illetve kérdéses, hogy egy ilyen mondatpár mindig összeköthető-e transzformációval. Ld.: RUWER, 1982.
15. Ennél a példánál tehát agrammatikus a határozott névelő használata a személytelen mondatban, vagyis egy, már ismert dologra való utalás, amely nem hordoz új információt, kizárja a személytelen mondatban való előfordulást.
16. Ez, valószínűleg, a személytelen mondatok létjogosultságára is bővebb magyarázatot adna.

IRODALOM

- CHEVALIER, J.-C.—ARRIVÉ, M.—BLANCHE-BENVENISTE, C.—PEYTARD: *Grammaire Larousse du français contemporain*. Larousse, Paris, 1964.
- DUBOIS, JEAN: *Grammaire structurale du français: le verbe*. Larousse, Paris, 1967.
- DUBOIS, JEAN: *Grammaire structurale du français: la phrase et les transformations*. Larousse, Paris, 1969.
- DUBOIS, JEAN—LAGANE, RENÉ: *La nouvelle grammaire du français*. Larousse, Paris, 1973.
- GAATONE, DAVID: «La transformation impersonnelle en français». *Le français moderne*. 1970/4., 389—411.
- GREVISSÉ, MAURICE: *Le bon usage. Grammaire française*. 9e édition; Duculot-Hatier, Gembloux—Paris, 1969.
- KELEMEN JOLÁN: *Syntaxe du français moderne*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1968.
- MARTIN, ROBERT: «La transformation impersonnelle». *Revue de linguistique Romane*, 34/1970, 377—394.
- NIQUE, CHRISTIAN: *Initiation méthodique à la grammaire générative*. Armand Colin, Paris, 1978.
- RADICS KATALIN: «Des méthodes de la recherche contrastive». *Études Finno-Ougriennes*, t. XI. 1975. 229—235.
- RIVIÈRE, NICOLE: «Problème de l'intégration de l'impersonnel dans une théorie linguistique». *Le français moderne*. 1979/4., 289—311.

RIVIÈRE, NICOLE: *L'impersonnel en français*. Thèse présentée à l'Université de Paris VII pour l'obtention du doctorat de 3e cycle. (Kézirat) Paris, 1977.

RUWET, NICOLAS: *Introduction à la grammaire générative*. Plon, Paris, 1967.

RUWET, NICOLAS: *La grammaire des insultes*. Éditions du Seuil, Paris, 1982.

LA PROBLÉMATIQUE DE L'IMPERSONNEL DANS QUELQUES GRAMMAIRES FRANÇAISES

EVA BASCH

Le but de cet article est de présenter la manière dont trois grammaires françaises (trois «théories grammaticales») traitent la problématique de l'impersonnel. Les analyses reflètent bien le changement du point de vue et celui de la terminologie qu'emploient ces grammaires (la grammaire dite «traditionnelle», la grammaire structurale et la grammaire transformationnelle) pour la description de l'impersonnel. La conclusion finale de l'auteur suggère que la problématique de l'impersonnel ne peut pas se résoudre dans le cadre strict de la description syntaxique: pour aboutir à un résultat satisfaisant, il faut inclure des facteurs logico-sémantiques et extralinguistiques aussi.